

گزینه‌های متعدد آینده از پیش فرض‌های آینده‌پژوهی:

(الف) آینده امکان‌پذیر: هر چیزی اعم از خوب یا بد، محتمل یا بعید، می‌تواند در آینده رخ دهد.

(ب) آینده‌های رخ دادنی یا محتمل: آنچه به احتمال بسیار زیاد در آینده به وقوع خواهد پیوست (مبتنی بر استمرار روندهای کنونی در آینده).

(ج) آینده‌های دلخواه: آنچه بهینه‌ترین و دلخواه‌ترین رویداد آینده به شمار می‌رود. هدف آینده‌نگاری محتمل ساختن آینده‌های دلخواه یا ترجیح داده شده است.

تعریف و کاربردهای عمومی آینده‌پژوهی

امروزه تغییرات در زندگی بشر، با آهنگی پرشتاب‌تر از گذشته رخ می‌دهند. تغییرات فناوری، تمرکززدایی جوامع و نهادهای موجود که به دلیل گسترش فناوری اطلاعات، شتاب بیشتری یافته است، تمایل روزافزون به جهانی شدن به همراه حفظ ویژگی‌های ملی، قومی و فرهنگی و بسیاری عوامل دیگر، لزوم درک بهتر از "تغییرات" و "آینده" را برای دولت‌ها، کسب و کارها، سازمان‌ها و مردم ایجاد می‌کند.

آینده اساساً دارای عدم قطعیت است. با این همه آثار و رگه‌هایی از اطلاعات و واقعیت‌ها که ریشه در گذشته و اکنون دارند، می‌توانند رهنمون ما به آگاهی از آینده باشند. این عدم قطعیت نهفته در آینده برای برخی، توجیه‌کننده نداشتن دوراندیشی و برای عده‌ای دیگر منبعی گران‌بها از فرصت‌ها است.

آینده‌پژوهی به معنای فرآیندی سیستماتیک است که با واکاوی منابع، الگوها و عوامل تغییر یا ثبات، برای ساخت چشم‌اندازهای میان‌مدت و بلندمدت، با هدف اتخاذ تصمیمات روزآمد و بسیج اقدامات مشترک، اجرا می‌شود؛ و می‌تواند به طراحی سیاست‌های کارآمد منجر شود. به بیان دیگر آینده‌پژوهی فرآیندی است که از طریق ایجاد ارتباط، هماهنگی و هم‌رایی بین سازمان‌ها و نهادهای مؤثر جامعه و ایجاد تمرکز بلندمدت بر روی تهدیدها و فرصت‌های آینده کمک می‌کند تا سیاست‌گذاران و سیاستمداران بتوانند برنامه‌های مناسب را طراحی کنند. آینده‌پژوهی بازتاب دهنده چگونگی زایش واقعیت «فردا» از دل تغییر (یا ثبات) «امروز» است.

ترویج آینده‌پژوهی

ترویج آینده‌پژوهی و فناوری آینده‌پژوهی ضرورتی انکارناپذیر برای جامعه می‌باشد. ترویج آینده‌پژوهی و ایجاد بسترهای فکری و فرهنگی مورد نیاز در قالب طراحی دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت جزو ارکان اصلی برای تحقق هر نوع فعالیت آینده‌پژوهی می‌باشد.

اهمیت بخش سلامت، پیچیدگی‌ها و ویژگی‌های خاص این بخش طلب می‌کند که سیاستگذاران این حوزه همواره در برنامه‌ریزی‌های خود مقوله آینده‌پژوهی را بطور جدی مورد توجه قرار دهند. قطعاً در نظر گرفتن تهدیدها و تغییرات آینده سلامت جامعه، منجر به برنامه‌ریزی مناسب جهت مواجه مناسب با این تغییرات خواهد گردید.

آینده‌نگاری و تحقیق در این حوزه

که گاه از آن به اسم آینده‌پژوهی اسم می‌برند،
بدون گذشته‌نگاری ممکن نیست.

سطح سوم: ادارات مستقر در معاونت های مختلف وزارتخانه مطرح می باشند. می بایست با مروری در وظایف و اهداف این واحدها، توجه به موضوع آینده پژوهی در واحدهایی که متولی توسعه موضوعات کلیدی در معاونت ها می باشند مورد توجه بیشتری قرار گیرد. بعنوان مثال می توان به واحدهایی نظیر مرکز توسعه و هماهنگی تحقیقات و فناوری، مرکز توسعه و هماهنگی اطلاعات و انتشارات علمی و مرکز توسعه فناوری سلامت در معاونت تحقیقات و دبیرخانه شورای گسترش دانشگاه های علوم پزشکی و مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی در معاونت آموزشی اشاره نمود.

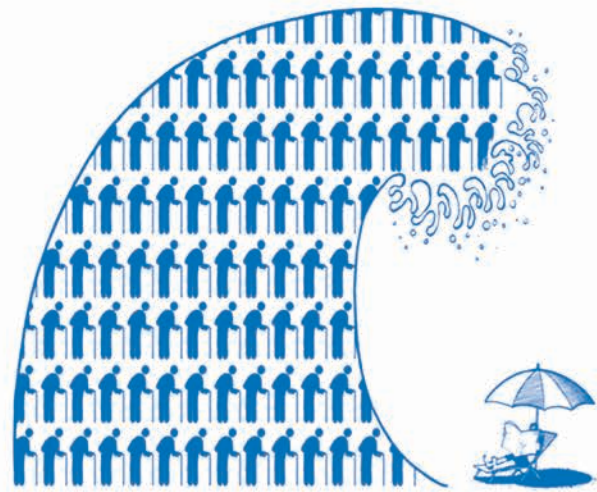
سطح چهارم: دانشگاه های علوم پزشکی کشور مطرح می باشند می بایست این دانشگاه ها توجه به مقوله آینده پژوهی در واحدهای سیاستگذار اصلی نظیر هیات امنای دانشگاه ضروری می باشد. در یک نگاه کلی هر چه از سطح اول به سطح چهارم نزدیک تر می شویم، بعلت مسائلی نظیر کمبود دانش تخصصی نسبت به موضوع، توجه کمتری چه از نظر ساختاری و چه از نظر عملکردی نسبت به مقوله آینده و عوامل تاثیرگذار آن بر عملکرد واحدها مبدول شده است.

انتظار می رود که عملکرد مناسب کلیه سطوح ذکر شده در خصوص مفاهیم آینده پژوهی، منجر به تدوین اسناد بالادستی و برنامه های بلند مدت با در نظر گرفتن مفاهیم این علم گردد. با نگاهی به روند تدوین سند های بالادستی مختلف در بخش سلامت کشور، به نظر می رسد که حرکت تدریجی در جهت توجه به مقوله آینده و شرایط آن در تدوین اسناد بالادستی اخیر نظام سلامت شکل گرفته است.

در این رابطه هر چند که در راستای تدوین آخرین سند مهم بالادستی نظام سلامت کشور یعنی نقشه تحول نظام سلامت به وضوح پروژه هایی نظیر مدلسازی بار بیماریها در کشور تا سال ۱۴۰۴، آینده نگاری نظام مراقبت بیماریها تا سال ۱۴۰۴ تعریف گردید و سعی شد با استفاده از روش STEEP V عوامل مختلف تاثیر گذار بر روی مقوله های مختلف نظام سلامت تا سال ۱۴۰۴ مورد توجه قرار گیرد، اما به نظر می رسد که هنوز تا استفاده از روش های مناسب آینده پژوهی و فراهم سازی پتانسیل لازم برای استفاده از این روش ها، فاصله زیادی در نظام سلامت کشور وجود دارد.

جایگاه آینده پژوهی در ساختار مدیریت سلامت کشور و اسناد سلامت

هر چند که داشتن دیدگاه آینده نگر از جمله عوامل موفقیت هر سازمانی می باشد و کلیه واحدهای تاثیر گذار بر بخش سلامت نیز می بایست این دیدگاه را در برنامه ریزی های بلند مدت و میان مدت خودشان لحاظ نمایند، به نظر می رسد که برخی واحدهای سازمانی می بایست نقش پررنگ تری در این خصوص ایفا نمایند. در نگاهی کلی، جهت ایفای نقش این سازمان ها در خصوص آینده پژوهی مناسب موضوعات سلامت می توان آنها را به چهار سطح تقسیم نمود:

سطح اول: سازمان های بالادستی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار می گیرند. در این سطح؛ در نهادهایی نظیر مجمع تشخیص مصلحت نظام، کمیسیون بهداشت و درمان مجلس، بخش بهداشت و درمان گروه بهداشت و درمان سازمان مدیریت و برنامه ریزی، شوراهای سلامت و امنیت غذایی و فرهنگستان علوم پزشکی کشور می بایست توجهی ویژه به آینده پژوهی شود. هر چند که شکل گیری واحدهایی نظیر گروه علمی آینده نگری و نظریه پردازی و رصد کلان سلامت در فرهنگستان علوم پزشکی و نیز کمیسیون چشم انداز در مجمع تشخیص مصلحت نظام، نشان از درک نسبی اهمیت توجه به آینده در این نهادها دارد.

سطح دوم: واحدهای حوزه وزارتی وزارتخانه ایفای نقش می کنند و از بین واحدهای مختلف آن، توجه به مفاهیم مربوطه در شورای سیاستگذاری سلامت اهمیت زیادی دارد. هر چند که در این شورا طی سالهای اخیر در قالب تدوین برخی مستندات بالادستی سلامت سعی شده تا حدودی به مفاهیم آینده پژوهی نیز توجه گردد، اما اهمیت روزافزون مقوله آینده پژوهی در سلامت می طلبد که بصورت نظام مندتری در این شورا به این مقوله توجه گردد.

